

UROLOGIYADA O'TKIR PIELONEFRIT O'QITISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR

Soliyev Muzaffarjon Baxtiyorjon o'g'li
Andijon davlat tibbiyot instituti o'qituvchisi
soliyevmuzaffar@gmail.com

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15226675>

O'tkir pielonefrit buyrak va yuqori siydik yo'llarining infeksiyon yallig'lanish kasalligi bo'lib, uni o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. Bu texnologiyalar talabalarning mavzuni chuqur o'zlashtirishiga, tahliliy fikrlash va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Quyida pielonefritni o'qitishda klaster, INSERT va SWOD texnologiyalaridan qanday foydalanish mumkinligi ko'rib chiqiladi.

1. Klaster texnologiyasi orqali pielonefritni o'rganish

Klaster – bu tarmoq shaklidagi grafik tasvir bo'lib, asosiy tushuncha atrofida bog'liq ma'lumotlarni guruhlashga yordam beradi. Pielonefrit mavzusida quyidagi klaster modelidan foydalanish mumkin:

Bu klaster talabalarga mavzuni tizimli o'rganish va tushunchalar orasidagi bog'liqlikni anglashga yordam beradi.

2. INSERT texnologiyasi bilan pielonefritni chuqur tahlil qilish

INSERT (Interactive Noting System for Effective Reading and Thinking) texnologiyasi orqali talabalarga yangi ma'lumotlarni chuqurroq tushunishga yordam berish mumkin. Talabalar matnni o'qib, quyidagi belgilar bilan belgilashadi:

√ – oldindan bilgan ma'lumot

+ – yangi ma'lumot

– – avvalgi bilimiga zid ma'lumot

? – tushunarsiz yoki qo'shimcha izohlash talab qilinadigan joy

Masalan, pielonefritning etiologiyasi haqidagi matnni o'qiyotganda, talabalar bilgan ma'lumotlarini belgilab, yangi yoki tushunarsiz qismlarni ajratishlari mumkin. Bu texnologiya talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

3. SWOD texnologiyasi orqali pielonefritni tahlil qilishda

SWOD texnologiyasi pielonefritni chuqur tahlil qilishga yordam beradi va quyidagi yo'nalishlarda qo'llanilishi mumkin:

S (Strengths) - Kuchli jihatlar

Pielonefritni erta tashxislash mumkinligi

Samarali antibiotik terapiya mavjudligi

W (Weaknesses) - Zaif tomonlar

Davolash kechiktirilganda og'ir asoratlar yuzaga kelishi

Diagnostik jarayon qimmatga tushishi

O (Opportunities) - Imkoniyatlar

Zamonaviy tibbiy texnologiyalar yordamida tashxisni aniq qo'yish

Ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish orqali kasallikni yaxshiroq o'rganish

D (Dangers) - Tahdidlar

Antibiotiklarga chidamli bakteriyalarning rivojlanishi

Sog'liqni saqlash tizimidagi resurslarning yetishmovchiligi

SWOD tahlili orqali talabalar pielonefrit bilan bog'liq muammolarni tahlil qilish va echimlarni topish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Pielonefritni o'qitishda klaster, INSERT va SWOD kabi pedagogik texnologiyalardan foydalanish talabalarning mavzuni puxta o'zlashtirishiga, tahliliy tafakkurini rivojlantirishga va amaliy ko'nikmalarni mustahkamlashga yordam beradi. Shu sababli, ushbu texnologiyalarni tibbiyot ta'limida keng joriy etish dolzarb masala hisoblanadi.

Quyidagi matnda pielonefrit patogenezi bo'yicha ma'lumotlar pedagogik texnologiyalarga moslashtirildi. Interfaol yondashuvlar yordamida bu mavzuni tushuntirish samaradorligini oshirish mumkin:

1. Klaster texnologiyasi orqali tushuntirish klaster – asosiy tushunchalarni tarmoqlash va ularni vizual ko'rinishda tasvirlash imkonini beradigan grafik usuldir. Quyidagi klaster orqali pielonefrit patogenezinin asosiy jihatlarini yoritish mumkin:

- Infeksiyaning gematogen yo'li:

- Bakterial yallig'lanish o'choqlari: tonsillit, sinusit, bakterial endokardit.

- Infeksiya qon oqimi orqali buyrak tomirlarining terminal qismlariga tushadi.

- Immunitet pasayganda mikroorganizmlar interstitsial to'qimalarga kirib boradi.

- Infeksiyaning ko'tarilish yo'li:

- Infeksiyalangan siydik orqali yuqoriga tarqalish.

- Siydik yo'llarida reflyuks bo'lishi.

- Buyrak parenximasidagi gemodinamik o'zgarishlar.

2. INSERT texnologiyasi yordamida o'zlashtirishni mustahkamlash orqali talabalarga pielonefrit patogenezi bo'yicha matn berilib, undagi asosiy tushunchalarni belgilash uchun quyidagi belgilardan foydalanish taklif etiladi:

✓ – oldindan bilgan ma'lumotlar.

⊕ – yangi o'rganilgan tushunchalar.

⊛ – tushunarsiz yoki chuqurroq o'rganish kerak bo'lgan joylar.

△ – kutilmagan yoki hayratlantirgan ma'lumotlar.

3. Swod (taqqoslash jadvali) texnologiyasi orqali farqlarni aniqlash orqali pielonefrit patogenezi gematogen va urinogen yo'llar orqali rivojlanishi mumkin. Quyidagi jadval yordamida talabalarga ikki yo'lnin farqli jihatlarini ko'rsatish mumkin:

	Xususiyat	Gematogen yo'l	Ko'tarilish (urinogen) yo'li

1	Infeksiya manbai	Qon orqali (masalan, bakterial endokardit)	Siydik orqali yuqoriga ko'tariladi
2	Patogenezga ta'sir etuvchi omillar	Immunitet zaifligi, qon aylanishining buzilishi	Siydik yo'llari tutilishi, reflyuks
3	Mikrob turlari	Gram-musbat va gram-manfiy bakteriyalar	Gram-manfiy enterobakteriyalar

Bu texnologiyalar yordamida pielonefrit patogenezi aniq, tushunarli va ta'lim jarayonida samarali o'zlashtiriladi.

Quyidagi pedagogik texnologiyalar yordamida VUR (veziko-ureteral reflyuks) va pielonefrit patogenezi tushuntirilishini takomillashtirish mumkin:

1. Aqliy hujum (Brainstorming) orqali tahlil qilish

Dastlab, talabalarga quyidagi savollar beriladi:

- VUR qanday omillar tufayli rivojlanadi?
- PMS (pufak-mochetochik segmenti) disfunksiyasining asosiy sabablari qanday?
- Pielonefritning rivojlanish bosqichlari qanday?

Keyin, talabalar jamoalarda muhokama qilib, turli taxmin va javoblarini taqdim etishadi. O'qituvchi muhokama natijalarini umumlashtiradi va to'g'ri tushunchalarni shakllantiradi.

2. Keys-stadiya (Case-study) metodi orqali real holatlar tahlili

Talabalarga klinik holatlar taqdim etiladi. Masalan:

Klinik holat:

6 yoshli bola, tez-tez siyish va bel sohasida og'riqdan shikoyat qiladi. Siydik tahlilida leykotsituriya aniqlangan. Ultrasonografiya natijalarida buyrak jomida kengayish, siydik pufagidan siydik yo'liga qaytishi kuzatilgan.

Savollar:

- Ushbu bolada qanday tashxis qo'yish mumkin?
- VUR va pielonefrit o'rtasidagi bog'liqlikni tushuntiring.
- Davolash va profilaktika qanday amalga oshiriladi?

Bu usul talabalarning tahliliy fikrlashini rivojlantiradi va real klinik holatlar orqali mavzuni chuqur o'zlashtirishga yordam beradi.

3. Rolli o'yin (Role-playing) orqali mavzuni o'zlashtirish

Talabalar quyidagi rollarga bo'linadi:

- **Shifokor:** bemorga tashxis qo'yadi va davolash rejasini ishlab chiqadi.
- **Bemor:** shikoyatlarini tasvirlaydi va shifokor bilan suhbatlashadi.
- **Laborant:** diagnostika usullarini tushuntiradi.
- **Tibbiy konsultant:** VURning oldini olish bo'yicha maslahatlar beradi.

Bu usul talabalarga kasbiy muhitni his qilish va bemor bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

4. “Fikrlar zanjiri” (Chain of thoughts) orqali sababiy bog'lanishlarni tahlil qilish

Talabalarga quyidagi asosiy holatlar beriladi:

- PMSning rivojlanish nuqsonlari
- PMSning yopilish funksiyasi buzilishi
- Yuqori intravezikal bosim
- VUR rivojlanishi
- Siydik yo'llarining infeksiyasi
- Pielonefrit rivojlanishi

Talabalardan ushbu bosqichlarni sabab-oqibat munosabatida joylashtirish talab qilinadi. Bu usul orqali patologik jarayonlarning rivojlanish mexanizmi yaxshiroq tushuniladi.

5. “O'zaro o'qitish” (Peer teaching) orqali bilim almashish

Talabalar kichik guruhlariga bo‘linadi. Har bir guruhga quyidagi mavzulardan biri beriladi:

- VUR etiologiyasi va patogenezini
- Pielonefrit rivojlanish bosqichlari
- VUR va pielonefritning diagnostikasi
- Davolash usullari

Har bir guruh o‘z mavzusini o‘rganib, boshqa guruh a‘zolariga tushuntiradi. Shu yo‘l bilan talabalar bir-biridan o‘rganishadi va mustaqil izlanishga undaladi.

REFERENCES

1. Allazov S.A. Umumiy urologiya. – Toshkent: Tibbiyot ko‘zgusi, 2021. e-library SamMU
2. Baymuradov R.R. Tibbiy fundamental fanlarni o‘qitishda anatomiya fani misolida zamonaviy innovatsion texnologiyalardan foydalanish. // Fundamental va klinik tibbiyot axborotnomasi, 2024 (2), №8.
3. Shadmanov M.A. Tibbiy ta’lim jarayonida fanlararo integratsiyani tashkil etish metodikasini takomillashtirish (urologiya fani misolida). – 2023. Ziyonet
4. “Urologik kasalliklarni davolashda innovatsion yondashuv” mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. // Andijon davlat tibbiyot instituti, 2022. Adti
5. Ilmiy maqola qanday yoziladi? // O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy ta’limni rivojlantirish tadqiqotlari markazi, 2023.